

**YARGITAY'DA HÜKMÜN
BOZULMASINDAN SONRA DAVAYA
YENİDEN BAKACAK MAHKEMENİN İŞLEMLERİ VE
SORUŞTURMANIN GENİŞLETİLMESİ YASAĞI**

Yrd. Doç. Dr. Ezgi AYGÜN EŞİTLİ*

ÖZET

Yargıtay, temyiz edilen hükmü, hükmü etkileyecek nitelikteki hukuka aykırılıklar nedeniyle bozar.

Yargıtay' dan verilen bozma kararı üzerine davaya yeniden bakacak olan mahkeme, ilgililere bozmaya karşı diyeceklerini sorar.

Yargıtay' dan verilen bozma kararına mahkemenin direnme hakkı vardır. Ancak direnme üzerine Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nca verilen kararlara karşı direnilemez.

Önceki hükmünde direnmeyen mahkeme, davayı yeniden inceler, gerekirse delil toplar ve yeni bir hüküm verir. Ancak mahkeme, uyma kararından önce ve hatta bazı hallerde uyma kararından sonra da soruşturmayı genişletmeye yetkili değildir.

Bu çalışmada, yukarıda temel noktaları açıklanan “temyiz mahkemesince hükmün bozulmasından sonra davaya bakacak mahkemenin işlemleri ve soruşturmanın genişletilmesi yasağına” ilişkin konular ayrıntılarıyla tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Davaya Yeniden Bakacak Mahkemenin İşlemleri, Temyiz, Hükmün Bozulması, Yargıtay, Soruşturmanın Genişletilmesi.

ABSTRACT

The Court of Cassation reverses the contested judgment on the basis of violations of law effecting the judgment.

The court, that is going to retry the case upon to the decision of reversal of the Court of Cassation, shall ask the related individuals their responses regarding the reversal.

The court has the right to insist on its former judgment, if the Court of Cassation decides to reverse. However, the decisions rendered by the Penal General Assembly of the Court of Cassation upon insisting, shall be final.

---

* Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

The court that has not insist on its former judgement, is re-examined the case, collect evidence if it is necessary and give the new judgement. But the court has not authorized to the extension of inquiry before the decision of complience and sometimes even after the decision of complience.

In this study discussed the subjects about “the procedures of the court that shall rehear the case after the reversel of judgement by the court of cassation and the prohibition of extension of inquiry” in detailed that is declared the basic points above.

Keywords: The Procedures of the Court that Shall Rehear the Case, Appeal, Reversel of Judgement, Court of Cassation, Extension of Inquiry.

GİRİŞ

Kanun yolları olağan ve olağanüstü kanun yolları olarak ikiye ayrılır. Olağan kanun yolları henüz kesinleşmemiş karar ve/ya hükümlere karşı başvuru ve söz konusu karar veya hükümlerdeki hukuka aykırılıkların denetlenmesine imkân veren kanun yollarıyken, olağanüstü kanun yolları kanunla muayyen istisnai bazı durumlarda kesinleşmiş karar veya hükümlerdeki hukuka aykırılıkların denetimine imkân veren olağanüstü yollardır¹.

Yasama ve yürütme organları ile idare, yargılama makamlarının kararlarına uymak mecburiyetinde oldukları ve onları değiştiremediklerinden (Anayasa, md. 138) bu kararlardaki hataları giderme işini de ancak yargılama makamları yapabilir².

Türk Ceza Muhakemesinde olağan kanun yolları itiraz, istinaf ve temyizdir (CMK, md. 267-307).

Temyiz kanun yolunda yargılama makamı, uyuşmazlığın maddi ve hukuki meselelerinden sadece hukuki meseleyi, yani mahkemece sabit kabul edilen olayın hukuk normları karşısındaki durumu meselesini ele alacak ve esas mahkemenin son kararını bu açıdan inceleyerek normun vasıta olarak kullanılmasında aykırılık olup olmadığını söyleyecektir³.

Öte yandan Yargıtay her ne kadar maddi meseleye nüfuz ederek Mahkemenin sübuta ilişkin takdirini denetleyemezse de söz konusu takdir yetkisinin hukukun çizdiği sınırlar içinde kullanılıp kullanılmadığını denetleyebilir. Zira mahkeme takdir yetkisini hukuka uygun kullanmalıdır. Mahkemenin takdir yetkisini hukuka uygun kullanıp kullanmadığı meselesi maddi değil hukuki bir meseledir⁴.

¹ Yenidünya, A. C./İçer, Z.: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2016, s.775 vd. Ayrıca bkz., Tosun, Ö.: Ceza Muhakemesi Hukukumuzda Kanun Yollarının Çeşitleri, İÜHFİM, C. 35, S. 1-4, Y. 1969, s.8-48; Çınar, A. R.: Ceza Yargılamasında Temyiz Yolu, Ankara 2006.

² Yenisey, F./Nuhoğlu, A.: Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2015, s.859.

³ Yenisey/Nuhoğlu, s.908.

Yazarlar, temyiz yolunun iki derece olmasının iki sebebi olduğunu ifade eder: bir kere deliller tekrar ve yeniden ortaya konulmak suretiyle dar manadaki ceza muhakemesinin soruşturma safhası niteliğinde bir öğrenme muhakemesi yapılması hemen hemen imkânsız olduğu için istinaf ile temyiz birbirinden ayrılmış ve hiçbir memlekette maddi meselenin istinaftan sonra üçüncü defa olarak temyiz kanun yolunda ele alınması kabul edilmemiştir. Diğer taraftan hukuki yönün bir kere daha ve merkezi bir organ tarafından ele alınması hem mümkündür hem de müşahhas olmayıp mücerret olması, bir kişiyi değil milyonları ilgilendirmesi bakımından daha faydalıdır. Bunun içindir ki istinaf mahkemeleri kurulmalı ve Yargıtay istinaf mahkemesi haline getirilmemelidir. Yargıtay müşahhas olayı ilgilendiren maddi meselelerle de uğraşırsa, içtihat yaratmadaki önderlik görevini yapamaz (Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.908).

⁴ Bu konuya ilişkin olarak ayrıca bkz., Keskin, S.: Ceza Muhakemesi Hukukunda Temyiz Nedeni olarak Hukuka Aykırılık, İstanbul 1997, s.81.

Temyiz incelemesini, kanun yoluna başvuru hakkına sahip olanların (CMK, md. 260-266)⁵ kanunla muayyen süre içinde (CMK, md. 291, 292, CMUK, md. 310, 311) hükmü temyiz etmeleri halinde, eğer karar temyiz edilebilir bir kararsa (CMK, md. 286, 290, CMUK, md. 305, 309) Yargıtay yapar.

Temyiz mercii, yaptığı inceleme sonunda bozma, onama (ret), ıslah ve düşme kararlarından birini verir.

Yargıtay hükmü hukuka uygun bulursa temyiz talebini reddeder. Uygulamada, bu karara bozmanın karşılığı olarak onama kararı denmektedir.

Yargıtay kanunla muayyen olan istisnai bazı durumlarda (CMK, md. 303, CMUK, md. 322) ise hükmü bozarak kendisi davanın esasına hükmeder, hükümdeki hukuka aykırılığı düzeltir. Söz konusu işleme ıslah denir.

Yargıtay temyiz incelemesi esnasında düşme nedenlerinden birinin somut uyuşmazlıkta mevcut olduğunu tespit ederse, derhal beraat kararı verilemeyen hallerde düşme kararı vermek durumundadır (CMK, md. 303/1-a, CMUK, md. 322/1-1).

Öte yandan Yargıtay yaptığı temyiz incelemesi neticesinde hükmün bozulmasını gerektiren bir hukuka aykırılık tespit ederse, hükmü bozar.

Yargıtay'ın onama, ıslah ve düşme kararları kesindir. Bozma kararı üzerine ise önceki hüküm ortadan kalkmış olacağından kesinleşmesi de mümkün olmaz. Zira bu halde uyuşmazlığa ilişkin yeni bir hüküm kurulması gerekmektedir. Dolayısıyla dosyanın gönderildiği mahkemenin öncelikle Yargıtay'ca verilen bozma kararına uymak ya da direnmek yönünde bir karar vermesi, sonrasında da bu kararının gereğini yapması gerekmektedir.

Aşağıda, öncelikle hükmün Yargıtay'da bozulması ve bozmanın ardından esas mahkemesinin yapacağı işlemler incelenmiş, söz konusu mahkemenin, bozma üzerine uymak ya da direnmek yönünde herhangi bir karar vermeden önce veya uyma kararından sonra soruşturmayı genişletmesinin mümkün olup olmadığı sorusuna cevap aranmıştır⁶.

⁵ Öte yandan CMUK' nun 305/1. maddesi gereği, onbeş sene ve ondan yukarı hürriyeti bağlayıcı cezalara ait hükümler hiçbir harç ve masrafa tabi olmaksızın kanun yoluna başvuru hakkına sahip olanların herhangi bir başvurusu olmasa dahi Yargıtay'ca re'sen tetkik olunur. CMK' nun temyize ilişkin hükümlerinde ise bu yönde bir madde kabul edilmemiştir. Ancak bu husus bir eksiklik değildir. Zira, CMK' nun 272/1. maddesi uyarınca ilk derece mahkemesince verilen onbeş yıl ve daha fazla hapis cezalarına ilişkin hükümler Bölge Adliye Mahkemesi'nce re'sen incelenmektedir.

⁶ Çalışmada 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) esas alınmış ve bu makalenin yazıldığı tarihte halen yürürlükte olduğundan 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu (CMUK)'nun temyize ilişkin hükümleriyle karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

1. HÜKMÜN BOZULMASI

Yargıtay somut uyuşmazlıkla ilgili olan bir hukuk kuralının o yargılamada uygulanmaması veya yanlış uygulanması dolayısıyla hukuka aykırı bulunduğu hükümü bozar (CMK, md. 288/2).

Şu kadar ki sadece sanık lehine konulmuş olan bir hukuk kuralına aykırılık dolayısıyla hüküm sanık aleyhine bozulamaz (CMK, md. 290, CMUK, md. 309). Diğer yandan eğer hukuka aykırılık hükme etkili değilse (CMK, md. 288, CMUK, md. 320) veya hukuka aykırılığı gidermenin bir başka yasal çaresi varsa⁷, söz konusu hukuka aykırılıklardan ötürü de hüküm bozulamaz.

Hükümün sanık lehine bozulması halinde, bozulan kısmın hükmü temyiz etmemiş olan sanıklara uygulanma imkânı varsa, bu kimseler de temyiz talebinde bulunmuşlarcasına hükümün bozulmasından faydalanırlar (CMK, md. 306, CMUK, md. 325).

Bir noktadan bozulan son karar bütünü ile bozulmuş sayılır. Dolayısıyla bozulmayan noktaların onandığı kabul edilemez. Öte yandan birleştirilmiş muhakemelerde son karar aslında birden fazla olduğundan bunlardan birinin bozulması, diğerinin bozulmaması mümkündür⁸.

1412 sayılı CMUK'da bu yönde bir sınırlama olmamasına karşın⁹ 5271 sayılı CMK uyarınca Yargıtay, yalnız temyiz başvurusunda belirtilen hususlar ile temyiz istemi usule ilişkin noksanlardan kaynaklanmışsa, temyiz başvurusunda bunu belirten olaylar hakkında incelemeler yapar (CMK, md. 301).

Hüküm, temyiz dilekçesinde gösterilen sebeplerle bozulduğunda, dilekçede açıklanmış olmasa bile saptanan bütün diğer hukuka aykırılık hâlleri de ilâmda gösterilir (CMK, md. 302/3).

Hükümün bozulmasına neden olan hukuka aykırılık, bu hükme esas olarak saptanan işlemlerden kaynaklanmış ise bunlar da aynı zamanda bozulur (CMK, md. 302/4).

Öte yandan hukuka kesin aykırılık halleri (CMK, md. 289) temyiz dilekçe veya beyanında gösterilmemiş olsa dahi incelenir (CMK, md. 302/5).

⁷ Centel, N./Zafer, H.: Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Bası, İstanbul 2015, s.811.

⁸ Toroslu, N./Feyzioğlu, M.: Ceza Muhakemesi Hukuku, 14. Baskı, Ankara 2015, s.368.

⁹ 1412 sayılı CMUK, md. 320 gereği; "Yargıtay, temyiz dilekçe ve lâyihasında irat olunan hususlar ile temyiz talebi usule ait noksanlardan dolayı olmuş ise temyiz dilekçesinde bu cihette dair beyan edilecek vakıalar hakkında tetkikler yapabileceği gibi hükme tesiri olacak derecede kanuna muhalefet edilmiş olduğunu görürse talepte mevcut olmasa dahi bu hususu tetkik eder". Ayrıca bkz., adı geçen madde uyarınca Yargıtay'ın ileri sürülen temyiz nedenleriyle bağlı olmadığına ilişkin olarak; Öztürk, B./Tezcan, D./Erdem, M. R./Sırma, Ö./Saygılar Kırıt, Y. F./Özaydın, Ö./Akcan, E. A./Erden, E.: Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Baskı, Ankara 2015, s.740 vd.

Hüküm mahkemenin hukuka aykırı olarak kendisini görevli ve yetkili görmesinden ötürü bozulmuşsa, Yargıtay aynı zamanda dosyayı görevli ve yetkili mahkemeye gönderir (CMK, md. 304/3, CMUK, md. 323).

Bunun dışındaki hallerde dosya, hükmü bozulan bölge adliye mahkemesine veya diğer bir bölge adliye mahkemesine gönderilebilir (CMK, md. 304/2). İlk derece mahkemesi tarafından doğrudan temyiz kanun yolu açık bulunan hükümlerle ilgili olarak verilen bozma kararı üzerine ise dosya hükmü veren ilk derece mahkemesine gönderilir (CMK, md. 304/4). Diğer yandan hemen belirtelim ki 1412 sayılı CMUK' un yürürlükte olduğu dönem içerisinde Yargıtay, dosyayı hükmü bozulan mahkemenin derecesindeki başka bir yerde olan mahkemeye de gönderebilir. Ancak uygulamada bu yol, dosyanın gönderileceği yeni mahkemenin uyuşmazlık konusu olaya vakıf olmaması gibi nedenlerden ötürü fazla kullanılmamaktadır¹⁰.

2. DAVAYA YENİDEN BAKACAK MAHKEMENİN İŞLEMLERİ

CMK'nın 307. ve CMUK'un 326. maddelerinde, ilk derece mahkemesince verilen hükmün Yargıtay' da bozulması halinde davaya yeniden bakacak olan mahkemenin yapacağı işlemler düzenlenmiştir.

İlgili maddeler uyarınca; Yargıtay'dan verilen bozma kararı üzerine davaya yeniden bakacak bölge adliye veya ilk derece mahkemesi (1412 sayılı CMUK bakımından hükmü bozulan ilk derece mahkemesi veya bu derecede başka bir yer mahkemesi), ilgililere bozmaya karşı diyeceklerini sorar. Zira mahkeme ilgilileri dinledikten sonra bozma kararına uyacak ya da direnecektir.

Sanık, müdafii, katılan ve vekilinin dosyada var olan adreslerine davetiye tebliğ olunamaması halinde veya davetiye tebliğ olunmasına rağmen duruşmaya gelmemeleri nedeniyle bozmaya karşı beyanlarının saptanmamış olması durumunda, duruşmaya devam edilerek dava yokluklarında bitirilebilir. Çağrı kâğıdının tebliğ edilebilmesi konusunda herhangi bir engel mevcut değilse, bu tebliğin mutlaka yapılması gerekir¹¹. Ancak, sanık hakkında verilecek ceza, bozmaya konu olan cezadan daha ağır ise, her hâlde dinlenmesi gerekir.

YCGK'nın yerleşmiş kararlarına göre, bozma kararı lehe olsa dahi sanık duruşmadan haberdar edilerek kendisine duruşmada savunma hakkı tanınmalı-

¹⁰ “Bu halde dosyanın gönderildiği civar mahkemenin duruşma açması ve bu duruşmada CMK, md. 217/1 gereğince sadece bozulan hususları değil tüm delilleri tartışarak hüküm kurması gerekir. Bu hüküm aynı veya farklı gerekçelerle diğer mahkemenin verdiği hüküm olabileceği gibi tamamen farklı bir hüküm de olabilir” (Centel/Zafer, s.812, dpn. 100' den naklen).

¹¹ Öztürk/Erdem, s.743.

dır. Bu kurala aykırılık, savunma hakkının kısıtlanması niteliğindedir¹². Dolayısıyla hüküm temyiz edildiğinde, bu nedenle bozulması mümkündür¹³.

Aynı gerekçeyle, yargılandığı suçtan başka yer cezaevinde tutuklu olan sanığın, bozma sonrası duruşmada hazır edilerek, bozmaya karşı diyeceklerinin sorulması ve savunmasının yeniden alınması gerekmektedir¹⁴.

Yargıtay'dan verilen bozma kararına bölge adliye veya ilk derece mahkemesinin direnme hakkı vardır. Bir karar bozulmakla tamamen ortadan kalkacağından direnme kararlarında da 5271 sayılı CMK'nın 230, 231, 232 ve 309. maddeleri gereğince yeniden hüküm kurulmalı ve kurulan bu hüküm sorun, gerekçe ve sonuç bölümlerinden oluşmalıdır. Bu nedenle direnme kararlarında da olay özetlenmeli, neden bu sonuca ulaşıldığı gerekçelendirilmeli ve hukuki nitelermeye yer verilmelidir¹⁵.

Mahkemenin direnme kararını incelemek yetkisi Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nundur. YCGK, önce davayı kabule şayan olup olmadığı açısından inceler. Kabule şayan bulmaz ise davayı reddeder. Dava kabule şayan bulunduğu veya reddedilmediğinde Genel Kurul yargılamayı yaparak istemi haksız veya haklı bulur¹⁶.

YCGK'nın yaptığı yargılama temyiz yargılamasıdır. Dolayısıyla duruşma yapılmasına hukuki bir engel yoktur. Ancak uygulamada Genel Kurul' da duruşma yapılması kabul edilmemektedir¹⁷.

YCGK, istemi haksız bulursa temyiz davasını esastan reddedecek, böylece Mahkeme kararının hukuka uygunluğunu, bozma kararının doğru olmadığını teyit edecektir. Öte yandan Genel Kurul istemi haklı bulursa Mahkeme kararını bozar. Verilen bozma kararına karşı direnilemez. Bozma kararı sonucunda verilen Mahkeme kararı ise yeni bir karar olduğundan bu kararın da temyiz edilmesi mümkündür. Bu durumda inceleme YCGK tarafından değil, özel daire tarafından yapılır¹⁸.

Hüküm yalnız sanık tarafından veya onun lehine Cumhuriyet savcısı veya sanığın yasal temsilcisi ya da eşi tarafından temyiz edilmişse, yeniden verilen

¹² YCGK, 23.3.2010, 245/62 (Bıçak, V.: Suç Muhakemesi Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2011, s.736).

¹³ Soyaslan, D.: Ceza Muhakemesi Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2014, s.632.

¹⁴ Yargıtay 1. CD, 14.11.2007 T., 967/8403 (Ünver, Y./Hakeri, H.: Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Baskı, Ankara 2014, s.870).

¹⁵ YCGK, 29.3.2011, 8-26/30 (Centel/Zafer, s.812, dph. 99).

¹⁶ Soyaslan, s.634.

¹⁷ Toroslu/Feyzioğlu, s.371.

¹⁸ Soyaslan, s.634.

hüküm, önceki hükümlerle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz (CMK, md. 307/4, CMUK, md. 326/4). Bu kurala cezanın ağırlaştırılması yasağı/aleyhe değiştirme yasağı (reformatio in peius) denir^{19 20}.

Türk ceza muhakemesi sisteminde cezanın ağırlaştırılması yasağıyla kastedilen ceza miktarının ağırlaştırılması yasağıdır. Dolayısıyla verilen yeni hükümlerle, örneğin güvenlik tedbiri uygulamak suretiyle sanığın durumunu, yaptırım ve sonuçları açısından ağırlaştıracak bir hükmün verilmesi mümkün olmaktadır²¹. Söz konusu uygulama, sanığın kanun yollarına çekinmeksizin başvurmasını güvence altına almak için kabul edilmiş olan aleyhe değiştirme yasağının etkisini azaltmaktadır.

3. BOZMAYA UYMA VE DİRENME KARARLARI

Temyiz edilen hükmü etkileyecek nitelikteki hukuka aykırılıklar olduğunda, Yargıtay hükmü bozar, bozma sebeplerini gösterir (CMUK, md. 321, CMK, md. 302). Bozma usule veya esasa ilişkin olur. Hukuka kesin aykırılık halleri mutlak bozma sebebidir (CMUK, md. 308, CMK, md. 289). Eksik soruşturmaya hüküm verilmiş olması hükmün bozulmasını gerektirir. Hükmün esasına etkili bir işlemde hukuka aykırılık olması da bozma sebebidir. Bu halde hukuka aykırı işleme dayanılarak yapılan diğer işlemler de hukuka aykırı hale gelecektir. Dolayısıyla bozma kararına uyulması halinde söz konusu işlemlerin de eğer mümkünse tekrarlanması, mümkün değilse yeni hükmü kurarken değerlendirilmemesi gerekir. Ayrıca, Yargıtay, mahkûmiyet kararı verilmesi gerekirken beraat kararı verildiği veya beraat kararı verilmesi gerekirken mahkûmiyet kararı verildiği gerekçesiyle de Mahkemenin

¹⁹ Erem, F.: Ceza Usulü Hukuku, 3. Bası, Ankara 1970, s.566; Selçuk, S.: “Yaptırım (Cezayı) ve Sonuçlarını Ağırlaştırılmama Kuralı” ve Ülkemizdeki Düzenlemeye ve Uygulamaya Eleştirel Bir Bakış, TAAD, C. 1, Y. 2, S. 7, 20 Ekim 2011, s.10 vd.; Özbek, V./Kanbur, N./Doğan, K./Bacaksız, P./Tepe, İ.: Ceza Muhakemesi Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2014, s.771; Sabatini, G.: Reformatio in peius, Novissimo digesto italiano, Volume XIV, Torino 1968, p. 1122-1128; Spangher, G.: Reformatio in peius,(divieto di), Enciclopedia del diritto, Volume XXXIX, Varese 1988, p. 272-310; Del Pozzo, C. U.: Appello (diritto processuale penale), Volume I, Torino, p. 768 es.(750-782); Bellavista, G.: Appello (diritto processuale penale), Enciclopedia del diritto, Volume II, Varese 1958, p. 770 es. (757-781); Garofoli, V.: Diritto processuale penale, Milano 2008, p. 491 es.; Siracusano, D./Tranchina, G./Zappala, E.: Elementi di diritto processuale penale, Terza edizione, Milano 2007, p. 281.

²⁰ Doktrin buna ikinci bir istisna eklemek eğilimindedir. Bu istisna, bozmanın sanık lehine olması halinde sonucun ağırlaştırılmasını önlemeye yöneliktir. Buna göre, temyiz davası sanık lehine açılmış olsa bile, sanık lehine verilen bozma kararına uyan mahkeme, bozulan karardakinden daha ağır bir cezaya hükmedememelidir. Kanuni dayanağı olmayan bu görüşün içtihat yolu ile hayata geçirilmesi mümkündür (Toroslu/Feyzioğlu, s.374).

²¹ Bu hususun eleştirisi için bkz., Selçuk, s.10 vd.; Çınar, A. R.: Aleyhe Değiştirme Yasağı Kuralı, Prof. Dr. Nur Centel’ e Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 19, 2 (2013), s.609.

hükümünü bozabilir. Hüküm, sayılan hallerde, hukuka aykırıdır. Çünkü bir hukuk kuralının uygulanmaması veya yanlış uygulanması, hukuka aykırılıktır (CMUK, md. 307, CMK, md. 288).

Hükümün onanması karşısında yapılacak bir işlem yoktur. Hüküm hukuka uygundur.

Yargıtay hukuka aykırı görüp hükümü bozduğunda, mahkemesi, zorunlu olarak ya bozmaya uyacak, ya da bozmaya direnecektir. Burada üçüncü bir seçeneği yoktur²². Mahkeme, Yargıtay ile aynı düşüncede değilse doğal olarak bozmaya direnecek, kararında ısrar edecektir. Bu halde, ısrar kararı verme dışında, eskiye ait hiçbir işlem yapamaz, hukuka uygunluğunda ısrarlı olduğu kararının özgünlüğüne dokunamaz.

Ancak, mahkeme bozmaya uymak istediğinde, usulüne uygun olarak bozmaya uyma kararı verir, bozma kararını esas alarak, uymanın gereğini yerine getirir. Bozmaya uyulduktan sonra verilen son karar yeni bir karar olduğundan, bu kararın da temyizi mümkündür²³.

Mahkemenin bozma kararına uyması halinde hüküm soruşturma eksik bulunarak bozulmuşsa, ya da hükme etkili bir işlemde hukuka aykırılık tespit edilmişse bozma kararı doğrultusunda soruşturma tamamlanır. Hüküm bu yeni duruma göre kurulur. Mahkeme uymadan sonra serbesti ilkesinin²⁴ gereği olarak ihtiyaç duyulması halinde delil toplayabilir, soruşturmayı genişletebilir ve yargılamayı yaptıktan sonra önceki kararından farklı bir karar verebileceği gibi önceki kararındaki sonuca da ulaşabilir. Şu kadar ki; bozma kararında Yargıtay'ın işaret ettiği eksiklik/yanlışlık giderilmek zorundadır²⁵. Bu husus uymadan sonra serbesti ilkesinin istisnasını oluşturur.

²² Soyaslan, Mahkemenin, bozma kararının bir bölümüne direnme, bir bölümüne uyma kararı vermesinin mümkün olduğu, bu durumda ise daire ile bölge adliye veya ilk derece mahkemesi arasındaki uyumsuzluğu YCGK' nun çözeceği kanaatindedir (Soyaslan, s.632).

²³ Uygulamada, bozmaya uyularak verilen kararın aynı dairede temyizen incelenmesi halinde bozma kararının "ihzası rey" olduğu yolunda itirazlara rastlanmakta ve bu sebeple temyiz hakimlerinin reddi yoluna gidilebildiği görülmekte ise de bu talepler netice vermemektedir (Erem, s.562).

²⁴ Uymadan sonra serbesti ilkesi, Mahkemenin, bozmaya uyduktan sonra verdiği son kararda serbest olmasını ifade eder. Ancak Mahkeme, bozma nedeni olan eksiklikleri gidermek ve sanık lehine hükümün bozulması halinde cezayı sanık aleyhine ağırlaştırmamak zorundadır (Uymadan sonra serbestlik ilkesine ve bu ilkenin sınırlarına ilişkin olarak ayrıca bkz., Yurtcan, E.: CMK Şerhi, C. 2, 7. Baskı, Ankara 2015, s.1436 vd). Öte yandan "uymadan sonra serbesti ilkesi" ile "bozmadan sonra serbesti" ilkesini birbirine karıştırmamak gerekir. Bozmadan sonra serbesti ilkesi, direnme kararı verebilmeyi ifade ederken, uymadan sonra serbesti ilkesi, uyma kararından sonra yapılacak yargılamada verilecek karardaki serbestliği (kural olarak) ifade eder (Ünver/Hakeri, s.872).

²⁵ Bu konuda ayrıca bkz., Soyaslan, s.633.

Cezayı azaltan bir kanun değişikliğinin ya da zamanaşımı süresinin dolması halinde de serbestlik ilkesinin uygulanma kabiliyeti yoktur²⁶.

Yine CMK'nın 307/4. (CMUK, md. 326/4) fıkrasında ifade olunan hallerde cezanın ağırlaştırılması yasağı söz konusu olduğundan, Mahkeme, bozma kararına uyduktan sonra ceza miktarı bakımından serbest değildir.

Öte yandan Yargıtay, mahkûmiyet kararı verilmesi gerekirken beraat kararı verilmesi ya da beraat kararı verilmesi gerekirken mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği, bir başka deyişle hâkimin takdir hakkını hukuka uygun kullanmadığı gerekçesiyle hükmü bozmuşsa ya bozmaya karşı direnilir, ya da bozmaya uyulur.

Mahkeme, bozmaya uymayarak eski kararında direnebilir. Bu halde, usulüne uygun olarak direnme kararı alınır, ilave başka bir işlem yapılamaz. Mahkeme, yargılamanın, yargılama sonunda verilen hükmün özgünlüğünü korumak zorundadır.

Mahkeme usulüne uyarak bozmaya uyabilir. Bu kez, değil mi ki Yargıtay'ın suçun oluştuğu, oluşmadığı ya da oluştuğunun sabit olmadığı yönündeki bozma kararına uymakla onu haklı bulmuştur, Mahkemenin yapması gereken, davanın özgünlüğüne dokunmadan, önceki yargılama sonunda vermiş olduğu mahkûmiyet kararı yerine beraat, beraat kararı yerine mahkûmiyet kararı vermektir.

4. UYMA YA DA DİRENME KARARINDAN ÖNCE SORUŞTURMANIN GENİŞLETİLMESİ YASAĞI

Uygulamada, duruşma aşamasında, soruşturma evresinde ve duruşma hazırlığı devresinden gelen deliller ortaya konulup tartışıldıktan sonra, ilk kez bir delilin açıklanarak bunun ortaya konulmak üzere getirilmesi talebi, soruşturmanın/kovuşturmanın genişletilmesi veya tevsii tahkikat talebi, yapılan işlem de soruşturmanın/kovuşturmanın genişletilmesi/tevsii tahkikat olarak adlandırılmaktadır²⁷.

Cumhuriyet savcısı, sanık, müdafii, suçtan zarar gören ve vekili yeni delil araştırılmasını veya mevcut delillerin duruşmaya getirilmesini, dilekçe ile ya da duruşmada sözlü olarak talep edebilir²⁸.

²⁶ Öztürk/Erdem, s.743.

²⁷ Centel/Zafer, s.713.

²⁸ CMK, md. 206/2 gereği; ortaya konulması istenilen bir delil aşağıda yazılı hâllerde reddolunur:

- a) Delil, kanuna aykırı olarak elde edilmişse.
- b) Delil ile ispat edilmek istenilen olayın karara etkisi yoksa.
- c) İstem, sadece davayı uzatmak amacıyla yapılmışsa.

Mahkeme de re'sen araştırma ilkesi gereği, herhangi bir talep olmasa da kendiliğinden, o ana kadar tartışılmamış olan bir delilin duruşmaya getirilmesi-ne ve tartışılmasına karar verebilir.

Ancak CMK'nın 307. (CMUK, md. 326) maddesi gereği mahkemenin uyma ya da direnme hakkında bir karar vermeden önce yapabileceği tek işlem ilgililere bozmaya karşı diyeceklerini sormaktır.

O halde, mahkeme, yukarıda bahsi geçen açık hükümler gereği, başkaca bir işlem yapmaksızın, önce uyma ya da direnme konusunda bir karar verecek, bunun için de ilgililere bozmaya karşı ne diyeceklerini soracaktır.

Uyma veya direnme kararını vermek için yapılan bu duruşmanın özel bir durumu vardır. Çünkü bu duruşma, uyup uymama konusunda bir karar verilince, sona erecektir. Ancak, uyma kararı verildikten sonradır ki, yeni bir duruşma başlayacaktır. Başlamış ve hatta bitmiş olan “uymadan önceki duruşma”nın, niteliği farklı olan “uymadan sonraki duruşma” olarak kabulü yerinde değildir²⁹.

Soruşturmayı genişletmek, bazı hallerde uymadan sonraki duruşmada mümkünse de uymadan önce gerçekleştirilen ve uyup uymama konusunda bir karar verilince, sona ermesi gereken duruşmada mümkün değildir. Zira bu duruşma şekli, kuralın karşısında istisnai nitelik taşıdığından duruşmada soruşturmanın genişletilmesi kuralını uyma veya direnme için yapılan duruşmaya kıyasen uygulamak mümkün değildir. İstisnai hükümlerde kıyas yapılamaz.

Yargıtay ceza dairesinde verilen bozma kararı üzerine ilk derece mahkemesi, ilgililere öncelikle ve başkaca bir işlem yapmaksızın bozmaya karşı diyeceklerini sormalıdır (CMUK, md. 326/1, CMK, md. 307/1). Böylece, başta sanık olmak üzere, taraflara bozma kararında belirtilen ve aleyhlerine sonuç doğurabilecek hususlarda açıklamada bulunma, bozma kararını tartışma, sanıklar bakımından savuma yapma ve savunmalarını doğrulayacak delil sunma olanağı tanınmış olur³⁰.

Bu aşamanın ardından mahkemenin “Bozma kararına” karşı uymak ya da direnme şeklinde biçimlenen bir karar vermesi gerekmektedir. Mahkemenin, tarafların dinlenmesinden önce veya taraflar dinlendikten ama bozma ya da direnme şeklinde bir karar vermeden önce yaptığı bir başka işlem, CMK'nın 307 ve CMUK'un 326. maddesi hükümleri gereği hukuka aykırılık, hükümsüzlük oluşturur.

Dolayısıyla mahkeme, ör., “...parsel sayılı taşınmazlarla ilgili 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 10. maddesi uyarınca ...Asliye Hukuk Mahkemesi' ne

²⁹ Kunter, N: Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 1986, s.1009.

³⁰ YCGK, 2005/6-117 E., 2005/152 K.

kamulaştırma davası açılıp açılmadığının, açılmışsa dosya esas numaralarının mahkememize....bildirilmesinin istenmesine” şeklinde bir tensip zaptı düzenleyemez ya da “Yargıtay bozma ilamının içeriği göz önünde bulundurularak öncelikle mahkememize gönderilen ...Asliye Hukuk Mahkemesi’ nin ilgili kamulaştırma dava dosyalarının incelenip yine mahkememizce buna dair inceleme tutanakları düzenlenip, dosya içerisine alınmasına, akabinde iddia makamının da bozmaya uyulup uyulmayacağı hususunda beyanlarının alınmasının ardından bu hususta bir karar verilmesine” şeklinde bir ara kararı veremez. Aksi takdirde mahkeme yetkisiz işlem yapmış olduğundan verdiği ara karar yok hükmünde olacaktır.

Şu halde mahkeme ilgililere bozmaya karşı diyeceklerini sorduktan sonra başkaca bir işlem yapmaksızın bozmaya direnme ya da uyma yönünde bir karar vermelidir. Soruşturmayı genişletemez.

Mahkeme hükmünde direnirse dosya Yargıtay Ceza Genel Kurulu’na (YCGK) gider. YCGK’na verilen karara karşı direnilemez. Mahkeme YCGK’nın kararına uymak zorundadır.

5. UYMA KARARINDAN SONRA SORUŞTURMANIN GENİŞLETİLMESİ MESELESİ

Yargıtay’ın hükmünü bozması üzerine mahkeme, bozma kararına uyarsa, bu kez uymadan sonra serbesti ilkesi gereği duruşma yapar ve duruşmanın sonunda yeni bir son karar verir.

Verilen son karar yeni bir son kararsa da, bu duruşma, aslında bozmadan önceki duruşmanın devamı niteliğindedir³¹. Bu nedenle, örneğin daha önceki bir aşamada delil toplanmış ve ortaya konmuşsa, o delilin kural olarak tekrar ortaya konularak incelenmesi gerekmez.

O kadar ki, hüküm, eksik soruşturma veya hükme etkili olan bir işlemdeki hukuka aykırılık nedeniyle bozulmuşsa, bu halde mahkeme söz konusu eksikliği/yanlışlığı gidermek zorundadır. Bu husus, “uymadan sonra serbesti” ilkesinin istisnasıdır.

Ancak karar sayılan sebeplerle bozulmamış, mevcut deliller dâhilinde sanıkların atılı suçtan beraatlerine ya da mahkûmiyetlerine karar verilmesi gerekmesi sebebiyle bozulmuş³², ör. olayda belirli ağırlık ve yoğunluğa ulaşmış,

³¹ Kunter, s.1015.

³² Hemen belirtmek gerekir ki CMK’nın 303/1-a ve CMUK’un 322/1 maddeleri gereği; hukuk kurallarının hükme esas olarak saptanan olaylara uygulanmasındaki hukuka aykırılıktan dolayı hüküm bozulmuşsa ve olayın daha ziyade aydınlanması gerekmeden beraate hükmolunması gerekirse Yargıtay’ca davanın esasına hükmedilebilir. Ancak uygulamada bu maddenin ancak çok istisnai hallerde uygulandığı göze çarpmaktadır.

mağdurun inceleme olanağını ortadan kaldıracak nitelikte hileli davranışların varlığından söz edilemeyeceği gözetilmeksizin, atılı suçtan beraatleri yerine, yazılı biçimde mahkumiyetlerine karar verilmesi, usul ve yasaya aykırı bulunmuşsa, bu halde, yapılması gereken, önce bozmaya uyma ya da direnme kararı vermek; uyma kararı verilmesi halinde ise, değil mi ki temyiz incelemesinde, bu yönde bir eksiklik görülmemiştir, soruşturmayı genişletmeksizin, bozma yönünde bir karar vermektir.

Zira esas mahkemesinin aksi sabit olana kadar geçerli olan mahkeme tutanaklarını, Yargıtay “temyizen” değerlendirmiş ve mevcut durum dâhilinde söz konusu delillere dayanarak suçun oluştuğu ya da oluşmadığı kanaatine varmışsa, elbette, Yüksek Mahkeme’ nin bu yöndeki tespiti, aksi sabit olana kadar, geçerli olan bir delil teşkil eder. Böyle olunca, hem ilk derece mahkemesinin Yüksek Mahkeme’ nin değerlendirmesinin yerinde olduğunu düşünerek karara uyması, hem de Yüksek Mahkemece incelenip değerlendirilmiş olan bu delile ilişkin Mahkeme kararının doğruluğunu kontrol amacıyla, soruşturmayı genişletip, delilleri tekrar inceleyerek bir karara varmasının mümkün olmaması gerekir. Bu yönde bir kabul, uyma kararının yapısına aykırı düşecek, davayı usul ekonomisine aykırı olarak uzatacak ve Yargıtay’ın suçun oluşmadığı veya suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmadığı yönünde kanaate vardığı haller bakımından da adil yargılanma hakkına aykırılık teşkil edecektir (AİHS. md. 6).

Öte yandan kanaatimizce bozmaya uymadan sonra yapılan muhakemede hükme etkili yeni deliller ileri sürülünce³³ veya mahkeme bunlara bizzat vakıf olunca, uymadan sonra serbesti ilkesi ve usul ekonomisi gereği, bunlar, yargılamanın yenilenmesine gerek bırakılmaksızın³⁴, dikkate alınmalı ve toplanan tüm delillerin takdiri neticesinde yeni bir son karara varılmalıdır. Kuşkusuz, bu yönde bir kabul, ceza yargılamasının esaslarına da uygun düşer³⁵. Ancak yeni delil hükme etkili değilse ya da Yargıtay’ca bu yönde bir eksiklik öngörülmemek kaydıyla, daha önce mahkemenin bildiği ancak dikkate almadığı veya reddettiği bir delil söz konusuysa, bunların soruşturmanın genişletilmesine konu olmaması gerekir.

³³ Hüküm veren mahkemeye bildirilmeyen veya mahkemenin re’ sen vakıf olmadığı her türlü delil, yeni delil sayılır. Mahkemenin bildiği ancak dikkate almadığı ya da reddettiği deliller ise yeni delil değildirler. Ayrıca bkz., Centel/Zafer, s.844.

³⁴ TCK, md. 311/1-e uyarınca; “yeni olaylar veya yeni deliller ortaya konulup da bunlar yalnız başına veya önceden sunulan delillerle birlikte göz önüne alındıklarında sanığın beraatini veya daha hafif bir cezayı içeren kanun hükmünün uygulanması ile mahkûm edilmesini gerektirecek nitelikte olursa” kesinleşen bir hükümle sonuçlanmış bir dava hükümlü lehine olarak yargılamanın yenilenmesi yoluyla yeniden görülür.

³⁵ Bkz., aynı yönde, Kunter, N./Yenisey, F./Nuhoğlu, A.: Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 14. Bası, İstanbul 2006, s.1471.

O halde bu hususta kanunen bir açıklık olmamakla birlikte, istisnai olarak Yüksek Mahkeme' nin kanaatinin aksini ispat edecek nitelikte hükme etkili bir yeni delil ortaya çıkmadıkça, Yargıtay'ın eksik/yanlış incelemeden değil de suçun oluşup oluşmadığı yönündeki değerlendirmesi neticesinde bozmuş olduğu bir dosyada, değerlendirmesinin yerinde olduğunu düşünerek karara uyan mahkemenin, soruşturmayı genişletmemesi gerekir.

Bu kabul, şüphesiz, uymadan sonra serbesti ilkesine kanunda öngörülme- yen bir sınırlama getirme amacını taşımamaktadır. Ancak böyle bir durumda, uyma kararının mantığına uygun olarak mahkemenin, uymadan sonra serbesti ilkesi kapsamında, takdirini, soruşturmayı genişletmemekten yana kullanması yerinde olacaktır.

Öte yandan CMK'nın 303/1-a ve CMUK'un 322/1 maddeleri gereği; hukuk kurallarının hükme esas olarak saptanan olaylara uygulanmasındaki hukuka aykırılıktan dolayı hüküm bozulmuşsa ve olayın daha ziyade aydınlanması ge- rekmeden beraate hükmolunması gerekirse Yargıtay'ca davanın esasına hükme- dilmesi gerekir. Böyle bir durumda, ör. dosyada mevcut deliller kapsamında sanığın suçu işlemediğinin sabit olması halinde, Yargıtay'ın hükmü ıslah etmek yerine bozması hukuka uygun değildir.

Bu gibi bir halde değil mi ki Kanun, Yargıtay'ın derhal beraate yol açacak şekilde hükmü ıslah etmesini istemiştir, Mahkemenin de yapması gereken, uyma kararının ardından soruşturmayı genişletmeksizin sanığın beraatine karar vermektir. Aksi takdirde soruşturmanın genişletilmesi hükümsüz ve adil yargı- lanma hakkı ile kişi hürriyetine aykırı olacaktır.

Diğer taraftan olayın daha ziyade aydınlanması gerekmeden mahkûmiyete hükmolunması gerektiği gerekçesiyle sanık aleyhine hükmün bozulması duru- munda, yeni delil ortaya çıkmadıkça uyma kurumunun yapısına uygun düşme- mekle birlikte, esas mahkemesinin soruşturmayı genişletmesine kanuni bir en- gel yoktur.

6. HUKUKA AYKIRI OLARAK SORUŞTURMANIN GENİŞLETİLMESİ HALİNDE BAŞVURULABİLECEK HUKUKİ YOLLAR

Hukuka aykırı olarak soruşturmanın genişletilmesi halinde başvurulabile- cek hukuki çareler soruşturmanın uyma/direnme kararından önce ya da uyma kararından sonra olmasına göre ve uymadan sonra mahkemece kurulan yeni hükmün sanığın lehine veya aleyhine olmasına göre değişkenlik arz etmektedir.

Zira Mahkemenin uyma ya da direnme yönünde bir karar vermeden önce soruşturmayı genişletmesi kanunda öngörüldüğü üzere hukuka aykırıdır. Dolayısıyla sırf bu nedenle bozmayı gerektirir.

Yukarıda ayrıntıları izah edildiği üzere kanunda uyma ya da direnme kararından önce mahkemece yapılacak işlemler belirlidir ve bu işlemlerin arasında soruşturmanın genişletilmesi yetkisi yer almamaktadır. Henüz bozma ya uyulmadığından “uymadan sonra serbesti ilkesinin” uygulanması ve uymadan önceki duruşma niteliğinde olduğundan soruşturmanın genişletilmesi mümkün değildir.

Mahkemenin önce soruşturmayı genişletmesi sonra da direnme kararı vermesi de mümkün gözükmemektedir. Zira direnme kararı, yapısı gereği ilk derece mahkemesinin hükmünde herhangi bir araştırmaya girişmeksizin ve işlem yapmaksızın aynen direnmesini gerektirir. Dolayısıyla direnme kararından önce soruşturmanın genişletilmesi hukuka aykırı olacaktır. Mahkemenin hükmünün söz konusu hukuka aykırılık nedeniyle bozulması mümkündür.

Gerçekten, YCGK'nın da kararlarında açık olarak belirttiği üzere, şeklen ısrar kararı verilmiş olsa dahi, bozma sonrasında yapılan araştırmaya, incelemeye, toplanan yeni kanıtlara dayanmak suretiyle verilen direnme kararı; özde direnme kararı olmayıp, bozmaya “eylemli uyma” sonucu verilen yeni bir karardır. Bu nitelikteki bir kararın temyiz edilmesi halinde, incelemenin YCGK tarafından değil, Yargıtay'ın ilgili Dairesi tarafından yapılması gerekir³⁶.

Direnme kararından sonra duruşma yapılması ise, mahkeme direndiği kararın özüne dokunamayacağından, kanunen mümkün değildir.

Mahkemenin uyma kararından sonra yaptığı duruşmada soruşturmayı genişletmesine ilişkin bir açık hüküm ise yoktur. Yukarıda, Kanunda bozmayı gerektirecek nitelikte bir açık hüküm olmamakla birlikte, hükmün eksik/yanlış incelemeden ötürü bozulmaması ya da hükme etkili yeni delil ortaya çıkmaması halinde soruşturmanın genişletilmemesi gerektiğini belirtmiştik. Olayın daha ziyade aydınlatılması gerekmeden beraate karar verilmesi gereken hallerde ise Yargıtay hükmü ıslah etmek yerine bozmuşsa, bu durumda bozmaya uyan Mahkemenin yapması gereken soruşturmayı genişletmeksizin beraat kararı vermektir. Aksi yönde bir davranış, eğer hüküm sanığın aleyhine ise CMK'nın 303/1-CMUK'un 322/1. maddeleri de göz önünde bulundurulduğunda, adil yargılanma hakkına aykırılık teşkil edecek ve olağanüstü kanun yollarına ilişkin hükümler saklı olmak kaydıyla temyiz nedeni olacaktır. Bu durumda Yargıtay, ilk bozma kararı ile bağlı değildir³⁷; hükmü ıslah edebilir.

³⁶ YCGK, 2008/1-171 E., 2008/193 K; YCGK, 20.09.2011 T., 2011/7-162 E., 2011/178 K. Bkz., aynı yönde; Şahin, C./Göktürk, N.: Ceza Muhakemesi Hukuku II, 2. Baskı, Ankara 2012, s.241 vd.

³⁷ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1471.

Öte yandan CMK'nın 290. maddesi (CMUK, md. 309) gereği sanık lehine olan hukuk kurallarına aykırılık sanık aleyhine hükmün bozdurulması için cumhuriyet savcılığına bir hak vermez. Sanık lehine hükmün bozulması halinde sanık aleyhine hukuki sonuç doğurabilecek hukuka aykırı bir işlem yapmak ve bu kapsamda sanık aleyhine sonuç doğuracak şekilde soruşturmayı genişletmek, taraflardan sadece sanığın aleyhine hukuki sonuç doğurabileceğinden, herhangi bir işlem yapmamak da, bu örnek bakımından, sadece sanığın lehine olan bir "hukuki kaide" niteliğindedir. Bu nedenle:

Yargıtay'ın bozma kararına uymak yönünde bir karar vermeden önce veya hukuka aykırı olması halinde uyma kararından sonra soruşturmayı genişleten Mahkemenin, vereceği son kararın niteliğine bakılmalı, eğer son karar sanık lehine ise, sırf bu nedenle bozulmamalı; ancak verilen son karar, sanık aleyhine sonuç doğurmuşsa, hukuka aykırı soruşturmayı genişletme işlemi ve hukuka aykırı hale geleceğinden bu işleme dayanılarak yapılan diğer işlemler, temyize konu olabilmelidir.

Yargıtay'ın hükmü bozmasının ardından önceki kararında direnen Mahkemenin direnme kararı vermeden önce soruşturmayı genişletmesi de aslında "eylemlili uyma" kararı niteliğinde olduğundan, uyma kararı vermeden önce soruşturmanın genişletilmesinin hukuka aykırı olduğuna ilişkin açıklamalarımızla paralel olarak hukuka aykırıdır. Dolayısıyla direnme kararından önce hukuka aykırı olarak soruşturmanın genişletildiği hallerde, mahkemenin kararının sanık aleyhine olması bozmayı gerektirecek; öte yandan sadece sanık lehine olan bir hukuk kuralına aykırılık sanık aleyhine hükmün bozulmasına engel olduğundan, mahkemenin son kararının sanık lehine olması halinde hüküm onanacaktır.

SONUÇ

Mahkemenin, uyma ya da direnme yönünde bir karar vermeksizin, soruşturmayı genişletmesi, ör. başka bir mahkemeden dava dosyası celp etmesi, hukuka aykırı, hükümsüz işlem yapmasıdır.

Hukuka aykırılığın, hükümsüzlüğün, sanık aleyhine olan bir son karara yol açması halinde, verilen yeni hükmün, olağanüstü kanun yollarına ilişkin hükümler saklı olmak kaydıyla, sırf bu nedenle bozulması gerekmektedir.

Hükmün bozulması halinde, direnme ya da uyma yönünde bir karar vermeden önce soruşturmayı genişleten Mahkemenin, henüz dava önündeyken, hukuka aykırı, hükümsüz işlemini geri alarak, usulüne uygun, bozmaya direnme veya bozmaya uyma yönünde bir karar vermesi uygun olacaktır.

Mahkemenin uyma kararının ardından, soruşturmanın genişletilmesi yönünde bir araştırma ve inceleme yoluna gitmesi dosyanın incelemedeki bir eksiklik ya da yanlışlık nedeniyle bozulmuş olmasına bağlıdır. Beraat kararı verilmesi gerekirken mahkûmiyet ya da mahkûmiyet kararı verilmesi gerekirken

beraat kararı verilmesi nedeniyle dosyanın bozulması halinde Mahkemenin soruşturmayı genişletmesi, kendiliğinden hükümsüz ya da hukuka aykırı olmakla birlikte hükme etkili yeni bir delil ortaya çıkmadıkça kurumun doğasına uygun da değildir.

Öte yandan CMK'nın 303/1-a ve CMUK'un 322/1 maddeleri gereği; hukuk kurallarının hükme esas olarak saptanan olaylara uygulanmasındaki hukuka aykırılıktan dolayı hüküm bozulmuşsa ve olayın daha ziyade aydınlanması gerekmeden beraate hükmolunması gerekirse Yargıtay'ca davanın esasına hükmedilmesi gerekir. Yargıtay'ın hükmü ıslah etmek yerine bozması hukuka uygun değildir.

Bu gibi bir halde değil mi ki Kanun, Yargıtay'ın derhal beraate yol açacak şekilde hükmü ıslah etmesini istemiştir, Mahkemenin de yapması gereken, uyuşma kararının ardından soruşturmayı genişletmeksizin sanığın beraatine karar vermektir. Aksi takdirde soruşturmanın genişletilmesi hukuka aykırı olacak, dolayısıyla söz konusu işlem, sanık aleyhine olan bir son karara yol açmışsa, olağanüstü kanun yollarına ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, verilen yeni son kararın sırf bu nedenle temyizi gerekecektir.

KAYNAKÇA

- Bellavista, G.: Appello (diritto processuale penale), Enciclopedia del diritto, Volume II, Varese 1958, p. 757-781.
- Bıçak, V.: Suç Muhakemesi Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2011.
- Centel, N./Zafer, H.: Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Bası, İstanbul 2015.
- Çınar, A. R.: Ceza Yargılamasında Temyiz Yolu, Ankara 2006.
- Çınar, A. R.: Aleyhe Değiştirme Yasağı Kuralı, Prof. Dr. Nur Centel' e Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 19, 2 (2013), s.603-666.
- Del Pozzo, C. U.: Appello (diritto processuale penale), Novissimo digesto italiano, Volume I, Torino, p. 750-782.
- Erem, F.: Ceza Usulü Hukuku, 3. Bası, Ankara 1970.
- Garofoli, V.: Diritto processulae penale, Milano 2008.
- Ünver, Y./Hakeri, H.: Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Baskı, Ankara 2014.
- Keskin, S.: Ceza Muhakemesi Hukukunda Temyiz Nedeni olarak Hukuka Aykırılık, İstanbul 1997.
- Kunter, N.: Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 1986.
- Kunter, N./Yenisey, F./Nuhoğlu, A.: Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 14. Bası, İstanbul 2006.
- Yenisey, F./Nuhoğlu, A.: Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2015.
- Özbek, V./Kanbur, N./Doğan, K./Bacaksız, P./Tepe, İ.: Ceza Muhakemesi Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2014.
- Öztürk, B./Tezcan, D./Erdem, M. R./Sırma, Ö./Saygılar Kırıt, Y. F./Özaydın, Ö./Akcan, E. A./Erden, E.: Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Baskı, Ankara 2015.
- Sabatini, G.: Reformatio in peius, Novissimo digesto italiano, Volume XIV, Torino 1968, p. 1122-1128.
- Selçuk, S.: "Yaptırım (Cezayı) ve Sonuçlarını Ağırlaştıramama Kuralı" ve Ülkemizdeki Düzenlemeye ve Uygulamaya Eleştirel Bir Bakış, TAAD, C. 1, Y. 2, S. 7, 20 Ekim 2011, s.1-47.
- Siracusanò, D./Tranchina, G./Zappala, E.: Elementi didiritto processulae penale, Terza edizione, Milano 2007.
- Soyaslan, D.: Ceza Muhakemesi Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2014.
- Spangher, G.: Reformatio in peius, (divieto di), Enciclopedia del diritto, Volume XXXIX, Varese 1988, p. 272-310.
- Şahin, C./Göktürk, N.: Ceza Muhakemesi Hukuku II, 2. Baskı, Ankara 2012.

Tosun, Ö.: Ceza Muhakemesi Hukukumuzda Kanun Yollarının Çeşitleri, İÜHFİM, C. 35, S. 1-4, Y. 1969, s.8-48.

Toroslu, N./Feyzioğlu, M.: Ceza Muhakemesi Hukuku, 14. Baskı, Ankara 2015.

Yenidünya, A. C./İçer, Z.: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2016.

Yutcan, E.: CMK Şerhi, C. 2, 7. Baskı, Ankara 2015.